

УДК 343.9
DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v1.2025.25>

Т. В. Продан
orcid.org/0000-0001-6347-0606
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. Незважаючи на те, що протягом останніх років здійснюється популяризація гуманного ставлення до тварин, фіксуються численні випадки знущань над тваринами, які призводять до тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі тварин. Так, рівень кримінальних правопорушень у вигляді жорстокого поводження з тваринами щороку зростає, що свідчить про суспільно небезпечний характер даного діяння, яке набирає обертів. До того ж, тривожним видаються дослідження, які доводять що жорстоке ставлення до тварин часто є першим кроком до насильства щодо людей.

А тому, комплексний кримінологічний аналіз жорстокого поводження з тваринами дозволить зрозуміти криміногенні фактори, що сприяють кримінально протиправній поведінці, проаналізувати кількісні та якісні показники кримінального правопорушення у виді жорстокого поводження з тваринами, виокремити характерні риси особи, яка вчиняє дане негативне явище, що відповідно в подальшому дасть можливість розробити ефективні заходи протидії жорсткому поводженню з тваринами.

Стан дослідження проблеми. В Україні питання, пов'язані із жорстким поводженням з тваринами досліджували такі науковці: В.В. Голіна, О.М. Джужа, А.П. Закалюк, М.І. Фіалка, О.О. Шуміло та інші.

Метою статті є дослідження кримінологічної характеристики жорстокого поводження з тваринами.

Виклад основного матеріалу. Жорстоке поводження з тваринами являє собою суспільно небезпечне, протиправне явище в антигуманному та безжальному відношенні до тварин, що вчиняється шляхом різноманітних садистських методів, які можуть призвести до тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі тварин [2]. Відповідно до цього, ми можемо говорити про те, що дане кримінальне правопорушення полягає у заподіянні тваринам страждань, болю шляхом нанесення ударів, різноманітних ушкоджень, позбавлення їжі та води, впливу хімічних речовин або термічних факторів та інших нелюдських та негуманних способів впливу на них.

До основних ознак кримінального правопорушення у виді жорстокого поводження з тваринами можна віднести: по-перше, жорстоке поводження з тваринами в багатьох випадках може передувати вчиненню насильницьких злочинів по відношенню до людей; по-друге, властивий широкий спектр мотивів, хоча переважають хуліганські або корисливі мотиви; по-третє, характеризується як вчиненням активних, так і пасивних дій; по-четверте, спостерігається відсутність емпатії до страждань тварин; по-п'яте, вирізняється підвищеним ступенем латентності; по-шосте, характеризується браком належного реагування правоохоронними органами на незаконну діяльність та недостатньою правозастосовною практикою.

Детермінаційний комплекс кримінальних правопорушень у виді жорстокого поводження з тваринами передбачає широкий спектр криміногенних факторів, які пов'язані із моральними, соціальними, психологічними, організаційно-управлінськими, правовими, економічними сферами тощо. Так, соціально-психологічні фактори, які призводять до жорстокого поводження з тваринами включають: насильство в сім'ї та виховання у жорсткому середовищі (відсутність емпатії до тварин); вплив ЗМІ, медіа та кіберпростору (популяризація на просторах мережі Інтернет насильства над тваринами, розповсюдження матеріалів із закликами до таких дій); вплив оточуючого середовища (демонстрація влади, домінування та самоствердження за рахунок насильства над тваринами).

Економічні причини та умови, які призводять до вчинення кримінальних правопорушень такої категорії, включають: соціальну нерівність та низький рівень життя (використання тварин у підпільних боях заради отримання матеріальної винагороди, браконьєрство); відсутність ефективної системи захисту тварин (брак державних грантів та недостатня кількість пілг для притулків тварин); наявність тіньової економіки (виробництво продуктів харчування без отримання відповідної ліцензії або утримання тварин в негуманних умовах задля мінімізації витрат).

Організаційно-управлінські детермінанти жорстокого поводження з тваринами пов'язані

з недоліками в роботі правоохоронних органів щодо ефективного механізму розслідування кримінального правопорушення даної категорії; недостатнім моніторингом правоохоронними органами щодо проведення незаконної діяльності у даній сфері; відсутністю ефективного системи реєстрації та обліку тварин; відсутністю належної профілактичної роботи серед населення щодо належного ставлення до тварин.

Досить важливим елементом кримінологічної характеристики є вивчення особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення у виді жорстокого поводження з тваринами. Так, дослідження особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення даного виду дозволить виокремити низку характерних рис за допомогою яких можна сформулювати кримінологічний портрет такої особи, який в подальшому може бути використаний для ефективного механізму протидії даному явищу.

Відповідно до статистичних даних Генеральної прокуратури України за період 2022–2024 років встановлено, що в переважній більшості кримінальне правопорушення даного виду вчиняли особи чоловічої статі (77%) [1]. Що стосується приналежності до громадянства, то 100% осіб, які вчинили дане кримінально протиправне діяння – це громадяни України. До того ж, найбільша частка таких осіб належить до вікового діапазону 40–54 років (30%), на другому місці вікова група – 29–39 років (25%), на третьому місці складають особи віком понад 60 років (23%), на четвертому місці вікова група – 18–28 років (10%), на п'ятому місці особи віком від 55–49 років (10%) і лише найменшу частку складають особи віком від 14–17 років (2%) відповідно [1]. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що більшу половину осіб, які вчинили дане кримінальне правопорушення складають дві вікові групи: 29–39 років та 40–54 років, на які загалом припадає 55% від усіх зареєстрованих кримінальних правопорушень.

За рівнем освіти, переважна більшість осіб, які вчинили досліджуване кримінальне правопорушення мали базову середню або профільну середню освіту (72%), іншу категорію склали особи, які мали професійну (професійно-технічну) освіту (22%) та найменша частка припала на осіб, які мали вищу або фахову передвищу освіту – 6% [1]. Виходячи з цього, ми можемо зробити висновок, що особи, які вчинили дане кримінальне правопорушення мають низький рівень освіти. Відповідно до цього такі особи мають низький рівень культури, брак духовних цінностей та орієнтацій, негативні риси світогляду тощо.

Цікавим видається ще й те, якщо ми дивимося на рівень професійної приналежності осіб, які вчинили кримінальне правопорушення у виді

жорстокого поводження з тваринами, то абсолютну більшість осіб склали працездатні особи, які на момент вчинення даного кримінального правопорушення не працювали і не навчалися (70%); особи, що офіційно працювали – 25%; особи, що офіційно були зареєстровані як безробітні – 5% [1]. Відповідно ми бачимо, що професійна зайнятість осіб дуже тісно пов'язана з рівнем освіти таких осіб. Якщо простежувати цей зв'язок, то ми можемо зробити висновок, що рівень освіти досить негативно відобразився на системі правосвідомості, соціалізації таких осіб, що стало в деякій мірі своєрідним поштовхом до девіантної поведінки.

У структурі морально-психологічних властивостей осіб, які вчинили досліджуване кримінальне правопорушення переважають: порушення емоційно-вольової сфери, відсутність емпатії, імпульсивність, підвищена вразливість у міжособистісних стосунках, викривлена система життєвих цінностей тощо. Загалом можна сказати, що для цієї категорії злочинців притаманна зневага й цинічне ставлення до норм суспільної моралі та існування корисливого мотиву [3, с. 205].

Кримінально-правові властивості передбачають, що більшості особам, які вчинили кримінальне правопорушення у виді жорстокого поводження з тваринами передувала девіантна поведінка (вчинення дрібного хуліганства, вживання алкоголю в громадських місцях, нерідко вчинення адміністративного правопорушення у виді жорстокого поводження з тваринами тощо), досить часто такі кримінальні правопорушення вчинялися групою осіб та супроводжувалися організацією «догхантінг» або собачих боїв. Що стосується мотивів вчинення, то на нашу думку, можна виділити: корисливий або хуліганський мотиви, помста, демонстрація влади та домінування.

При дослідженні кримінальних правопорушень у виді жорстокого поводження з тваринами необхідно підкреслити, що так само, як і будь-яке інше негативне та соціальне явище, їх можна проаналізувати за допомогою визначених критеріїв, що відображають кількісні та якісні характеристики. Проаналізувати дане негативне явище можна через такі показники злочинності як: рівень, динаміка, структура тощо.

З огляду на статистичні дані Генеральної прокуратури України кількість кримінальних правопорушень у вигляді жорстокого поводження з тваринами протягом 2022–2024 років щороку зростає. Зокрема, протягом аналізованого періоду рівень даного виду кримінального правопорушення зріс з 150 до 189 зареєстрованих кримінальних правопорушень [1], що на 26% більше порівняно з показником 2022 року. Загалом, це

вказує на негативну тенденцію, а саме зростання на 1,1% порівняно з 2023 роком та – на 16,6% порівняно з 2022 роком, кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень (табл. 1) [1].

На нашу думку, рівень досліджуваного негативного явища, який аналізується протягом 2022-2024 років не повною мірою відображає стан даного кримінального правопорушення, оскільки досліджуване явище характеризується підвищеним ступенем латентності. Так, на латентність даного явища вказують такі чинники як: недосконалість законодавства у даній сфері; недовіра громадян до системи правоохоронних органів; байдужість громадян до тварин; недостатній контроль за контентом у мережі Інтернет, що пропагують насильство над тваринами тощо.

Аналізуючи місце жорстокого поводження з тваринами у структурі кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності, ми спостерігаємо, що частка таких кримінальних правопорушень є незначною (рис. 1) [1].

За даними рис. 1, у 2022 році частка жорстокого поводження з тваринами у цій структурі складала всього 3,7%, в 2023 році – 3,5%, а в 2024 році – 3,2%. Відповідно, аналізуючи зміни у структурі за досить невеликий період, ми спостерігаємо позитивну тенденцію – зниження частки кількості кримінальних правопорушень у вигляді жорстокого поводження з тваринами у структурі кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності.

Висновки. Підбиваючи підсумок викладеного, необхідно зазначити, що кримінологічний аналіз кримінального правопорушення у виді жорстокого поводження з тваринами є досить актуальним, оскільки таке дослідження є підґрунтям для подальшого розроблення заходів протидії даному суспільно небезпечному явищу. Криміногенні фактори кримінальних правопорушень у виді жорстокого поводження з тваринами передбачають широкий спектр детермінантів, які пов'язані із моральними, соціальними, психологічними, організаційно-управлінськими, правовими, економічними сферами. Відповідно до статистичних даних Генеральної прокуратури України за період 2022–2024 років встановлено, що в переважній більшості кримінальне правопорушення даного виду вчиняли особи чоловічої статі (77%), які є громадянами України (100%), віком від 40–54 років (30%), мали базову середню або профільну середню освіту (72%) та на момент вчинення даного кримінального правопорушення не працювали і не навчалися (70%). Кримінологічна картина свідчить про те, що спостерігається як негативна тенденція, а саме зростання жорстокого поводження з тваринами (+1,1%), так і позитивна тенденція – зниження частки кількості кримінальних правопорушень у вигляді жорстокого поводження з тваринами у структурі кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності.

Таблиця 1

Рівень та динаміка кримінальних правопорушень у вигляді жорстокого поводження з тваринами 2022–2024 рр.

Роки	2022	2023	2024
Всього зареєстровано кримінальних правопорушень у вигляді жорстокого поводження з тваринами	150	175	189
Динаміка кримінальних правопорушень у вигляді жорстокого поводження з тваринами у % до попереднього року	-	+16,6%	+1,1%

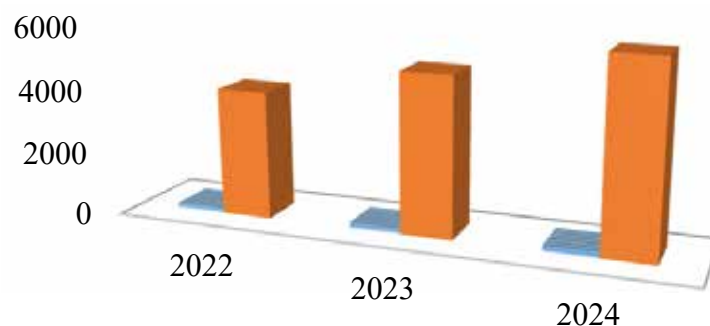

Рис. 1. Частка кримінальних правопорушень у виді жорстокого поводження з тваринами у структурі кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності за період 2022–2024 рр.

Література

1. Генеральна прокуратура України. URL: <https://www.gp.gov.ua/> (дата звернення: 16.02.2025).
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 16.02.2025).
3. Фіалка М.І. До проблеми визначення кримінологічного портрета особи, яка вчиняє злочини проти моральності. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 25-річчя ХНУВС (18 квіт. 2019 р., м. Харків) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Кримінол. асоц. України*. Харків: ХНУВС, 2019. С. 203–205.

Анотація

Продан Т. В. Жорстоке поводження з тваринами: кримінологічний аспект. – Стаття.

У статті автором проаналізовано жорстоке поводження з тваринами, а саме основні аспекти її кримінологічної характеристики. Визначено, що жорстоке поводження з тваринами полягає у заподіянні тваринам страждань, болю шляхом нанесення ударів, різноманітних ушкоджень, позбавлення їжі та води, впливу хімічних речовин або термічних факторів та інших нелюдських та негуманних способів впливу на них. Досліджено детермінаційний комплекс кримінальних правопорушень у виді жорстокого поводження з тваринами, який передбачає широкий спектр криміногенних факторів, пов'язаних із моральними, соціальними, психологічними, організаційно-управлінськими, правовими, економічними сферами. Визначено, що до організаційно-управлінських детермінантів жорстокого поводження з тваринами відносять: недостатній моніторинг правоохоронних органів щодо проведення незаконної діяльності у даній сфері; відсутність ефективної системи реєстрації та обліку тварин; відсутність належної профілактичної роботи серед населення щодо належного ставлення до тварин. Встановлено, що більшу половину осіб, які вчинили дане кримінальне правопорушення – це особи чоловічої статі, які мали базову середню або профільну середню освіту. Також визначено, що найбільше вчиняють дане кримінально протиправне діяння особи двох вікових груп: 29–39 років та 40–54 років, на які загалом припадає 55% від усіх зареєстрованих кримінальних правопорушень. Проаналізовано якісні та кількісні показники даного виду кримінального правопорушення. Аргументується, що протягом 2022–2024 років рівень жорстокого поводження з тваринами зріс з 150 до 189 зареєстрованих кримінальних правопорушень. Встановлено, що з огляду на статистичні дані простежуються дві тенденції: позитивна та негативна. Позитивна тенденція, яка полягає у зменшенні частки кількості кримінальних правопорушень у вигляді жорстокого поводження

з тваринами у структурі кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності та негативна тенденція – зростання рівня даного негативного явища. Зроблено висновок, про те, що кримінологічний аналіз жорстокого поводження з тваринами є актуальним, адже таке дослідження може слугувати підґрунтям для подальшого розроблення шляхів протидії даному явищу.

Ключові слова: жорстоке поводження з тваринами, детермінанти жорстокого поводження з тваринами, особистість особи, яка вчиняє жорстоке поводження з тваринами, рівень жорстокого поводження з тваринами.

Summary

Prodan T. V. Cruelty to animals: criminological aspect. – Article.

In the article, the author analyzed animal cruelty, namely the main aspects of its criminological characteristics. Cruelty to animals is defined as causing animals suffering, pain by striking, various injuries, deprivation of food and water, exposure to chemicals or thermal factors, and other inhumane and inhumane ways of influencing them. The determinative complex of criminal offenses in the form of cruelty to animals, which includes a wide range of criminogenic factors related to moral, social, psychological, organizational-management, legal, and economic spheres, has been studied. It was determined that the organizational and managerial determinants of animal cruelty include: insufficient monitoring of law enforcement agencies regarding illegal activities in this area; lack of an effective system of registration and accounting of animals; lack of proper preventive work among the population regarding proper treatment of animals. It was established that more than half of the persons who committed this criminal offense are men who had a basic secondary or specialized secondary education. It was also determined that this criminal offense is most often committed by persons of two age groups: 29–39 years and 40–54 years, which account for 55% of all registered criminal offenses. Qualitative and quantitative indicators of this type of criminal offense were analyzed. It is argued that during the years 2022–2024, the level of animal cruelty increased from 150 to 189 registered criminal offences. It was established that two trends can be traced based on the statistical data: positive and negative. A positive trend, which is a decrease in the share of criminal offenses in the form of animal cruelty in the structure of criminal offenses against public order and morality, and a negative trend – an increase in the level of this negative phenomenon. It was concluded that the criminological analysis of cruelty to animals is relevant, because such a study can serve as a basis for further development of ways to counteract this phenomenon.

Key words: cruelty to animals, determinants of cruelty to animals, personality of the person who commits cruelty to animals, level of cruelty to animals.